

Εισαγωγή στις Μεταφραστικές Σπουδές

Ενότητα 8 : Μετάφραση και πολιτισμικά αντικείμενα

Ελένη Κασάπη

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας & Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Μετάφραση και πολιτισμικά αντικείμενα

Περιεχόμενα ενότητας

1. Αποφάσεις Συμβουλίου Διαπολιτισμικού Διαλόγου και ο ρόλος της μετάφρασης.
2. Απόσπασμα – ιταλικά.
3. Απόσπασμα – ελληνικά.
4. Ερμηνευτική ανάλυση.
5. Μεταφρασμένη λογοτεχνία.
6. Βιβλιογραφία ενότητας.

1. Αποφάσεις Συμβουλίου Διαπολιτισμικού Διαλόγου και ο ρόλος της μετάφρασης

Η μετάφραση ενώνει διαφορετικούς πολιτισμούς.

- Η μετάφραση στη διαπολιτισμικότητα εννοείται ως ισοδύναμη ανταλλαγή πολιτισμικών αντικειμένων.
- Η μετάφραση χτίζει γέφυρες.
- Η μετάφραση εγκαθιστά ισοτιμία στη μεταφορά πολιτισμικών αντικειμένων.
 - ✓ Η μετάφραση ως πράξη ενός διαπολιτισμικού ισοζυγίου πρέπει να καθιστά ισοδύναμα τα δύο κείμενα.
- Ο μεταφραστής οφείλει πραγματική και χειροπιαστή υποστήριξη προς τον συγγραφέα του πρωτοτύπου ώστε να επιτευχθεί πραγματική και χειροπιαστή υποστήριξη και προς τον αναγνώστη της μετάφρασης.

Αποφάσεις Συμβουλίου Διαπολιτισμικού Διαλόγου και ο ρόλος της μετάφρασης (2)

- Διάδραση:
 - ✓ Να καταλαβαίνει και να περνά ο μεταφραστής τα νοήματα του πρωτοτύπου στη μετάφραση.
- Κοινό μοίρασμα αξιών:
 - ✓ Ο μεταφραστής μεσολαβεί στην επικοινωνία δύο πλευρών. Πίσω από κάθε μετάφραση υπάρχει ένα κείμενο, πίσω από κάθε κείμενο υπάρχει ο συγγραφέας του πρωτοτύπου και ένας μεταφραστής. Πίσω από τον συγγραφέα και τον μεταφραστή υπάρχει η γλώσσα του πρωτοτύπου και αυτή της μετάφρασης. Πίσω από τις δύο γλώσσες υπάρχει μια γλωσσική κοινότητα που γέννησε το πρωτότυπο και η γλωσσική κοινότητα που θα φιλοξενήσει τη μετάφρασή του. Για να υπάρξει ισοδυναμία, αντικειμενικά θα πρέπει ο μεταφραστής να μοιράζεται κοινές αρχές δεοντολογίας.
- Συμμετρία στο lifestyle.

2. Απόσπασμα – ιταλικά

Απόσπασμα από το «Όνομα των φιδιών».

Passavo ore a chiaccherare con Durina, la tartaruga, e talvolta la invidiavo perchè lei aveva il diritto di andare piano, nessuno le ingiungeva di spicciarsi, nessuno le voleva imporre un tempo diverso dal suo. Le carezzavo il guscio ruvido e quell'autonomia, quel potersi rifugiare in se stessa, lasciando fuori tutti i nemici, mi pareva una formidabile virtù. Ma un giorno Durina sparì. La cercai invano dappertutto. L'indomani fu trovata morta in fondo al giardino. Per dare a Durina una degna sepoltura, chiesi alla nonna la sua bella cassetina di noce dove era solita riporre il lavoro all'uncinetto e fabbricai con le mie mani una corona d'alloro che deposi sulla piccola salma. Fu il giardiniere a seppellire Durina, ma mi parve che avesse scavato una buca troppo piccola. Avevo la ferma convinzione che i morti dovessero essere sepolti molto in profondità. Forse pensavo che soltanto uno spesso strato di terra potesse mantenerli al riparo dal mondo e solo così potevano dormire indisturbati.

Απόσπασμα – ιταλικά (2)

Mi rigirai tutta la notte, non sapevo come fare. Durina era stata seppellita male, in un posto che non mi piaceva, un angolo del giardino dove non arrivava il sole. Nei giorni seguenti mi misi a cercare qualcuno che mi aiutasse a spostare Durina. Un pomeriggio venne a trovarci la mia balia con la figlia Delfina, mia sorella di latte e mia grande amica. A lei potevo confidare le mie pene. La portai subito in fondo al giardino per prendere gli attrezzi del giardiniere che lei, molto più alta e più robusta di me, sapeva maneggiare. Dissotterrare la cassetta di Durina fu molto faticoso. Dopo lunghi conciliaboli ci parve che il posto più adatto fosse l'aiuola delle rose. Li riuscimmo a scavare una buca profonda e l'adagiammo delicatamente sul fondo. Poi la ricoprimmo di terra e costruimmo intorno alla tomba un recinto di sassi. Un pezzetto di marmo, tolto da uno scalino del terrazzo, funse da lapide e su questo depositai un'altra corona d'alloro. Spiegai a Delfina che Dante aveva una corona d'alloro, che Dante era morto, che avevo sentito che la morte accomuna tutti e mi pareva logico che se Dante e Durina erano entrambi morti, uno non doveva avere un trattamento diverso dall'altra. Delfina mi guardò perplessa ma non osò contraddirmi.

3. Απόσπασμα – ελληνικά

Ελληνική μετάφραση αποσπάσματος:

Περνούσα ώρες πολλές συζητώντας με τη Σκληρούλα, τη χελώνα, και μερικές φορές τη ζήλευα επειδή εκείνη είχε το δικαίωμα να πηγαίνει σιγά, κανένας δεν την πίεζε να βιαστεί, κανένας δεν ήθελε να της επιβάλλει ένα χρόνο διαφορετικό από τον δικό της. Της χάιδευα το καβούκι, και αυτή η αυτονομία, το να μπορεί να καταφύγει μέσα στον εαυτό της, αφήνοντας έξω όλους τους εχθρούς, μου φαινόταν μια μοναδική αρετή. Όμως μια μέρα η Σκληρούλα εξαφανίστηκε. Την έψαξα παντού αδίκως. Την επόμενη μέρα βρέθηκε νεκρή στο βάθος του κήπου. Για να της κάνω μια κηδεία αντάξιά της, ζήτησα από τη γιαγιά την όμορφη ξύλινη κασετίνα όπου έβαζε συνήθως το πλεχτό της με το βελονάκι και έφτιαξα με τα χέρια μου ένα δάφνινο στεφάνι που εναπόθεσα πάνω στο μικρό λείψανο. Ο κηπουρός έθαψε τη Σκληρούλα, μα μου φάνηκε ότι είχε κάνει μια τρύπα πολύ μικρή. Είχα την ακλόνητη πεποίθηση ότι οι νεκροί θα έπρεπε να θάβονται πολύ βαθιά. Ίσως πίστευα ότι μόνο ένα παχύ στρώμα γης θα μπορούσε να τους προφυλάξει από τον κόσμο και μόνο έτσι θα μπορούσαν να κοιμηθούμε ανενόχλητοι. Στριφογύριζα όλη τη νύχτα μη ξέροντας τι να κάνω.

Απόσπασμα – ελληνικά (2)

Σκεφτόμουνα ότι η Σκληρούλα είχε θαφτεί άσχημα, σε ένα μέρος που δεν μου άρεζε, σε μια γωνιά του κήπου όπου δεν έφτανε ο ήλιος. Τις επόμενες μέρες άρχισα να ψάχνω κάποιον να με βοηθήσει να μετακινήσω τη Σκληρούλα. Ένα απόγευμα ήρθε να μας βρει η παραμάννα μου με την κόρη της τη Ντελφίνα, την ομογάλακτρή μου και καλή μου φίλη. Σε αυτήν μπορούσα να εκμυστηρευτώ τα βάσανά μου. Την πήγα αμέσως στο βάθος του κήπου για να πάρει τα εργαλεία του κηπουρού που αυτή πολύ πιο ψηλή και γεροδεμένη από μένα ήξερε να χρησιμοποιεί. Το να ξεθάψουμε το κουτάκι με τη Σκληρούλα ήταν πολύ κοπιαστικό. Μετά από μακρές συζητήσεις μας φάνηκε ότι το πιο κατάλληλο μέρος για εκείνη ήτανε το παρτέρι με τα τριαντάφυλλα. Εκεί καταφέραμε να κάνουμε μια βαθιά τρύπα και την τοποθετήσαμε προσεκτικά στο βάθος της. Μετά τη σκεπάσαμε με χώμα και κατασκευάσαμε γύρω από τον τάφο ένα τοιχάκι από πέτρες. Ένα κομματάκι μάρμαρο, που βγάλαμε από ένα σκαλοπάτι της ταράτσας, χρησίμευσε ως επιτύμβια πλάκα και πάνω σε αυτό απόθεσα ένα νέο δάφνινο στεφάνι. Εξήγησα στη Ντελφίνα ότι ο Δάντης είχε ένα δάφνινο στεφάνι, ότι ο Δάντης είναι πεθαμένος, ότι είχα ακούσει να λένε ότι ο θάνατος τους εξομοιώνει όλους και μου φαινόταν λογικό ότι εφόσον και ο Δάντης και η Σκληρούλα ήταν και οι δύο πεθαμένοι, ο ένας δεν έπρεπε να έχει διαφορετική μεταχείριση απ' τον άλλο. Η Ντελφίνα με κοίταξε προβληματισμένη αλλά δεν τόλμησε να μου αντιμιλήσει.

4. Ερμηνευτική ανάλυση

Ανταλλαγή δεδομένων:

Παιδί + Χελώνα

Δύο επίπεδα σχέσης:

Με τη χελώνα ζωντανή \neq με τη χελώνα νεκρή

Morta (οι λέξεις αποδελτιώθηκαν από μεταφράσεις φοιτητών):
νεκρή/πεθαμένη/ψόφια

Με βάση τη σχέση του παιδιού με τη χελώνα η ισοδύναμη επιλογή είναι **νεκρή**.

Ανταλλαγή δεδομένων, ισοτιμία και lifestyle: μια κηδεία αντάξιά της

Έχει να κάνει με το πόσο ταιριάζει το τελετουργικό μέρος με την αξία της χελώνας εν ζωή η οποία σκιαγραφείται στις πρώτες σειρές του αποσπάσματος.

Ερμηνευτική ανάλυση (2)

Σύμβολα:

1. Σύμβολο: χελώνα Durina

Αν η χελώνα είχε ένα απλό όνομα, μπορούσε να διατηρηθεί στη μετάφραση. Εφόσον το όνομα περιέχει έναν συμβολισμό, αυτός θα πρέπει να διατηρηθεί στη μετάφραση – Σκληρούλα.

2. Una formidabile virtù

Με προτεραιότητα στο πρωτότυπο, εάν ο μεταφραστής θέλει να υποστηρίξει τον συγγραφέα πρέπει να βρει τη φράση του Orlando Furioso και να βρει την επικρατέστερη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα.

5. Μεταφρασμένη λογοτεχνία

Μεταφρασμένη λογοτεχνία στο σχολείο.

Τι πρέπει να κάνει ο δάσκαλος;

- Από ποια θεωρητική σχολή της μετάφρασης θα την παρουσιάσει; Κατά λέξη ή κατά σημασία;
- Έχει υποχρέωση να μιλήσει στους μαθητές του σαν να ήξεραν τη γλώσσα του πρωτοτύπου.
- Ποια μέρη του πρωτοτύπου φάνηκαν στη μετάφραση;

Μεταφρασμένη λογοτεχνία (2)

Διδασκαλία από καθηγητές ξένων γλωσσών: μπορούν να προωθήσουν τη γνώση του άλλου πολιτισμού.

Στο απόσπασμα: αναφορά ιστορικού προσώπου – Δάντης.

- Ποιος ήταν και τι σημαίνει για τους Ιταλούς;
- Τι σημαίνει η επικράτηση του ιταλικού ιδιώματος της Φλωρεντίας (τόπος καταγωγής του Δάντη);

Μεταφρασμένη λογοτεχνία (3)

- Σχέσεις με τα ζώα.
- Σχέσεις με τους ανθρώπους.
- Σχέσεις συναγωνισμού \neq Σχέσεις ανταγωνισμού.

Κηπουρός = συναγωνιστής (βοήθησε στην ταφή).

Κηπουρός = ανταγωνιστής (έκανε μια τρύπα μικρή).

Ντελφίνα = σύμβολο, για να μη χαθεί πρέπει να αποδοθεί ως Δελφίνα.

Ντελφίνα = συναγωνίστρια (βοήθησε στην εκ νέου ταφή της χελώνας).

6. Βιβλιογραφία ενότητας

- i. Ζωγραφίδου Ζ., Κασάπη Ε., Σοφιανού Ο., 2000, *Ποσοτικές & Ποιοτικές Αναλύσεις στη Μετάφραση Λογοτεχνικού Κειμένου*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη.
- ii. Ζωγραφίδου Ζ., Κασάπη Ε., Σοφιανού Ο., 2002, *Μαθήματα Εκπαίδευσης Μεταφραστών Λογοτεχνίας*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελένη Κασάπη.
«Εισαγωγή στις μεταφραστικές σπουδές. Μετάφραση και πολιτισμικά αντικείμενα». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS237/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

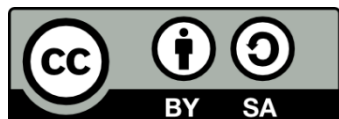
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ρουμανλή Ελένη
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

